

PREZES
NAJWYŻSZEJ IZBY KONTROLI
KRZYSZTOF KWIATKOWSKI

LGD.410.001.01.2018
P/18/001

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

*Tekst ujednolicony wystąpienia pokontrolnego uwzględniający zmiany wprowadzone
uchwałą Kolegium Najwyższej Izby Kontroli z dnia 30 maja 2018 r.*

I. Dane identyfikacyjne kontroli

<i>Numer i tytuł kontroli</i>	P/18/001 – „Wykonanie budżetu państwa w 2017 r.” w części 72 – Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego oraz wykonanie planów finansowych Funduszu Emerytalno-Rentowego, Funduszu Administracyjnego i Funduszu Prewencji i Rehabilitacji.
<i>Jednostka kontrolowana</i>	Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego, Al. Niepodległości 190, 00-608 Warszawa (dalej: „KRUS”).
<i>Kierownik jednostki kontrolowanej</i>	Adam Sekściński, Prezes KRUS (powołany z dniem 4 sierpnia 2016 r.). (dowód: akta kontroli str. 13)
<i>Podstawa prawna</i>	art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli ¹
<i>Jednostka przeprowadzająca kontrolę</i>	Najwyższa Izba Kontroli – Delegatura w Gdańsku
<i>Kontrolerzy</i>	1. Piotr Arendt, główny specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr LGD/32/2018 z dnia 2 lutego 2017 r., 2. Grażyna Kotowicz, doradca ekonomiczny, upoważnienie do kontroli nr LGD/43/2018 z dnia 15 lutego 2018 r., 3. Andrzej Os, specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr LGD/33/2018 z dnia 2 lutego 2018 r., 4. Mariusz Syrek, główny specjalista kontroli państwowej, upoważnienia do kontroli nr LGD/36/2018 z dnia 7 lutego 2018 r. i nr LGD/54/2018 z dnia 19 marca 2018 r., 5. Jacek Żmurko, specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr LGD/48/2018 z dnia 19 lutego 2018 r. (dowód: akta kontroli str. 1-12)

II. Cel i zakres kontroli

Celem kontroli było dokonanie oceny wykonania ustawy budżetowej na rok 2017², pod względem legalności, celowości, rzetelności i gospodarności działań podejmowanych przez dysponenta części budżetowej 72 – Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego (dalej: „część 72 – KRUS”) oraz Funduszy: Emerytalno-Rentowego (dalej również: „FER”), Administracyjnego (dalej również: „FA”) i Prewencji i Rehabilitacji (dalej również: „FPiR”). Ocenie podlegały w szczególności:

- realizacja wydatków budżetu państwa w części 72 – KRUS, w tym rzeczowe efekty uzyskane w wyniku realizacji zadań finansowanych ze środków publicznych,
- prawidłowość i rzetelność sporządzenia rocznych sprawozdań budżetowych oraz sprawozdań za IV kwartał 2017 r. w zakresie operacji finansowych,
- prawidłowość prowadzenia ksiąg rachunkowych,
- system kontroli zarządczej w zakresie prawidłowości i rzetelności sporządzania sprawozdań i prowadzenia ksiąg rachunkowych,

¹ Dz. U. z 2017 r. poz. 524 – dalej: „ustawa o NIK”.

² Ustawa budżetowa na rok 2017 z dnia 16 grudnia 2016 r. (Dz. U. z 2017 r. poz. 108, ze zm.) – dalej: „ustawa budżetowa”.

- nadzór i kontrola sprawowane przez dysponenta części budżetu państwa w trybie art. 175 ustawy o finansach publicznych³,
- planowanie i realizacja przychodów FER, FA i FPIR,
- planowanie i wykonanie kosztów oraz efekty realizowanych zadań,
- wykorzystanie otrzymanych dotacji,
- gospodarowanie wolnymi środkami.

Ponadto przeprowadzono analizę porównawczą danych ujętych w rocznym sprawozdaniu Rb-27 z wykonania planu dochodów budżetowych z wynikami roku ubiegłego.

Podstawą sformułowania oceny wymienionych wyżej obszarów były w szczególności następujące działania kontrolne:

- dokonanie analizy wykonania planu dochodów,
- dokonanie analizy stanu należności pozostałych do zapłaty,
- dokonanie analizy realizacji wydatków budżetu państwa, w tym efektów uzyskanych w wyniku wydatkowania środków,
- kontrola prawidłowości zmian budżetu dokonywanych w części 72 – KRUS w trakcie roku budżetowego,
- kontrola prawidłowości zmian wynikających z podziału rezerw celowych,
- kontrola prawidłowości dokonanych blokad,
- kontrola przestrzegania ustalonych dla części 72 – KRUS limitów wydatków,
- analiza wybranych postępowań o udzielenie zamówienia publicznego,
- dokonanie analizy stanu zobowiązań,
- szczegółowa kontrola wybranych zapisów i dokumentów księgowych,
- analiza prawidłowości sporządzenia wybranych sprawozdań,
- analiza stosowanych przez dysponenta procedur kontroli zarządczej dotyczących sporządzania sprawozdań i prowadzenia ksiąg rachunkowych,
- analiza stosowanych przez dysponenta instrumentów nadzoru nad wykonaniem budżetu państwa przez podległe jednostki finansowane w ramach części 72 – KRUS,
- dokonanie analizy wykonania planu przychodów FER, FA i FPIR,
- dokonanie analizy realizacji kosztów FER, FA i FPIR,
- szczegółowa analiza wybranej próby kosztów,
- dokonanie przeglądu analitycznego ksiąg rachunkowych.

Szerszy opis działań kontrolnych przedstawiono w części Wyniki kontroli.

III. Charakterystyka kontrolowanej jednostki

KRUS działa na podstawie ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników⁴, prowadząc samodzielną gospodarkę finansową. W strukturze organizacyjnej KRUS wyodrębniono: centralę KRUS, 16 oddziałów regionalnych (dalej: „OR”), 256 placówek terenowych i sześć centrów rehabilitacji rolników, będących samodzielnymi publicznymi zakładami opieki zdrowotnej.

Podstawą finansowania ogółu zadań ustawowych KRUS są trzy państwowe fundusze celowe, którymi, zgodnie z art. 76 ust. 2 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników, dysponuje Prezes KRUS: FER, FA i FPIR, a ponadto pozabudżetowy Fundusz Składowy Ubezpieczenia Społecznego Rolników (dalej

³ Ustawa z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (Dz. U. z 2017 r. poz. 2077).

⁴ Ustawa z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (Dz. U. z 2017 r. poz. 2336).

również: „FS”), który ma osobowość prawną. Funkcje zarządu FS pełni z urzędu jednoosobowo Prezes KRUS⁵.

Do podstawowych zadań KRUS należą:

- obsługa rolników w sprawach dotyczących obejmowania ubezpieczeniem społecznym rolników i opłacania składek na to ubezpieczenie;
- przyznawanie i wypłata świadczeń pieniężnych z ubezpieczeń: emerytalno-rentowego oraz wypadkowego, chorobowego i macierzyńskiego;
- prowadzenie działalności prewencyjnej na rzecz upowszechniania zasad bezpieczeństwa pracy w gospodarstwach rolnych oraz eliminowania zagrożeń w miejscu pracy i życia rolników;
- prowadzenie rehabilitacji leczniczej dla osób uprawnionych do świadczeń KRUS, zagrożonych niezdolnością do pracy, bądź trwale lub okresowo całkowicie niezdolnych do pracy w gospodarstwie rolnym;
- prowadzenie dwuinstancyjnego systemu orzecznictwa lekarskiego w związku z ustalaniem prawa ubezpieczonych w KRUS do świadczeń zależnych od niezdolności do pracy w gospodarstwie rolnym lub medycznej oceny stanu zdrowia.

KRUS realizuje ponadto inne zlecone przez państwo zadania, takie jak, m.in. świadczenia pieniężne dla inwalidów wojennych, ryczałty energetyczne, dodatki kombatanckie, dodatki kompensacyjne, świadczenia pieniężne dla osób deportowanych do pracy przymusowej i dla żołnierzy zastępczej służby wojskowej, a także finansuje emerytury i renty z innych ubezpieczeń społecznych wypłacane łącznie ze świadczeniami z ubezpieczenia emerytalno-rentowego.

IV. Ocena

W wyniku kontroli zrealizowanych w części 72 – KRUS wydatków oraz poniesionych przez FER, FA i FPIR kosztów stwierdzono, że zostały one poniesione z zachowaniem zasad gospodarowania środkami publicznymi, określonych w ustawie o finansach publicznych i aktach wykonawczych. Nie stwierdzono niecelowego i niegospodarnego wydatkowania środków publicznych. Koszty poniesione przez FER, FA i FPIR zostały przeznaczone na realizację zadań ustawowych. Wykonując w 2017 r. budżet państwa w części 72 – KRUS oraz plany finansowe Funduszy: Emerytalno-Rentowego, Administracyjnego i Prewencji i Rehabilitacji:

- prawidłowo realizowano przychody FER, FA i FPIR,
- dysponent części 72 – KRUS rzetelnie sprawował nadzór i kontrolę nad wykonywaniem budżetu części 72 – KRUS oraz realizacją kosztów FER, FA i FPIR,
- Najwyższa Izba Kontroli pozytywnie zaopiniowała sprawozdania za 2017 r. sporządzone przez dysponenta części 72 – KRUS, sprawozdania za IV kwartał z wykonania planów finansowych FER, FA i FPIR oraz sprawozdania za IV kwartał 2017 r. w zakresie operacji finansowych,
- sprawozdania dysponenta części 72 – KRUS i z wykonania planów finansowych FER, FA i FPIR zostały sporządzone prawidłowo, na podstawie danych wynikających z ewidencji księgowej oraz na podstawie sprawozdań centrali KRUS i 16 OR,
- system kontroli zarządczej zapewniał w sposób racjonalny kontrolę prawidłowości sporządzanych sprawozdań,

⁵ Art. 76 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników określa podstawy finansowe ubezpieczenia społecznego rolników i działalności Kasy.

- na podstawie przeprowadzonej kontroli ksiąg rachunkowych, stanowiących podstawę sporządzania sprawozdań, nie zidentyfikowano nieprawidłowości, a księgi te, obejmujące zapisy dotyczące dochodów i wydatków oraz przychodów i kosztów oraz związanych z nimi należności i zobowiązań, prowadzone były prawidłowo,
- sprawozdania przekazują prawdziwy obraz dochodów, wydatków, przychodów i kosztów, należności i zobowiązań oraz stanów FER, FA i FPIR na dzień 31 grudnia 2017 r. i zostały sporządzone terminowo, stosownie do przepisów rozporządzeń Ministra Finansów w sprawie: sprawozdawczości budżetowej⁶, sprawozdań jednostek sektora finansów publicznych w zakresie operacji finansowych⁷, a także sprawozdawczości budżetowej w układzie zadaniowym⁸.

W toku opisanych powyżej działań kontrolnych stwierdzono, niezgodne z art. 52 ust. 2 ustawy o finansach publicznych zwiększenie kosztów realizacji zadań FA, w stosunku do planowanych, a ponadto nie dokonano wymaganych zmian w planie finansowym tego Funduszu.

V. Wyniki kontroli

V. 1. Wyniki kontroli w części 72 – Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego

1. Dochody budżetowe

Opis stanu
faktycznego

Zrealizowane dochody wyniosły 5.766,6 tys. zł i były wyższe od zaplanowanych w ustawie budżetowej o 5.764,6 tys. zł. Wyższa realizacja planu dochodów wynikała głównie z uzyskania nieplanowanych dochodów w rozdziale 75305 – „Fundusz Emerytalno-Rentowy”, w § 0940 „Wpływy z rozliczeń/zwrotów z lat ubiegłych”, nieplanowanych dochodów w wysokości 5.668,1 tys. zł. Osiągnięcie nieplanowanych dochodów w tym rozdziale wynikało z uzyskania zwrotów składek z Narodowego Funduszu Zdrowia (dalej: „NFZ”) z powodu wyłączeń z ubezpieczenia zdrowotnego rolników z okresem wstecznym⁹. Składki te były finansowane z budżetu państwa. Prezes KRUS wyjaśnił, że dochody z tego tytułu nie są planowane z uwagi na trudności w oszacowaniu ich wielkości.

(dowód: akta kontroli str. 1573, 1834-1838, 2376-2381)

Na koniec 2017 r., zgodnie ze sprawozdaniem Rb-27 z wykonania planu dochodów budżetowych, w części 72 – KRUS wystąpiły należności pozostałe do zapłaty w kwocie 357,9 tys. zł. Dotyczyły one głównie należności od NFZ z tytułu zwrotu składek finansowanych z budżetu państwa na ubezpieczenie zdrowotne osób ubezpieczonych w KRUS (z tytułu wyłączeń rolników z ubezpieczenia zdrowotnego) – 345,6 tys. zł, tj. 96,6% należności. Zaległości netto (które w całości dotyczyły OR) według stanu na 31 grudnia 2017 r. wyniosły 11,8 tys. zł i dotyczyły głównie należności i odsetek od nienależnie pobranych świadczeń¹⁰ (11,5 tys. zł). W porównaniu do stanu na koniec 2016 r. były one niższe o 1,9 tys. zł, co spowodowane było mniejszą liczbą nienależnie pobranych jednorazowych dodatków

⁶ Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 16 stycznia 2014 r. w sprawie sprawozdawczości budżetowej (Dz.U. z 2016 r. poz. 1015, ze zm.).

⁷ Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 4 marca 2010 r. w sprawie sprawozdań jednostek sektora finansów publicznych w zakresie operacji finansowych (Dz. U. z 2014 r. poz. 1773).

⁸ Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 28 grudnia 2011 r. w sprawie sprawozdawczości budżetowej w układzie zadaniowym (Dz. U. Nr 298 poz. 1766).

⁹ Wyłączenie z ubezpieczenia może nastąpić z okresem wstecznym, a nienależnie opłacone składki na wniosek płatnika lub z urzędu zostają zwrócone, zgodnie z art. 41b ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników.

¹⁰ W tym zapomóg i jednorazowych dodatków pieniężnych.

pieniężnych¹¹.

(dowód: akta kontroli str. 1573, 1834-1838, 2376-2381)

W 2017 r. w centrali KRUS nie udzielono ulg w spłacie należności z tytułu dochodów budżetowych¹².

(dowód: akta kontroli str. 1018-1020)

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

Ocena częściowa

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie wykonanie budżetu państwa w 2017 r. przez kontrolowaną jednostkę w zakresie dochodów.

2. Wydatki

Opis stanu
faktycznego

W ustawie budżetowej¹³ wydatki budżetu państwa w części 72 – KRUS zostały zaplanowane w wysokości 17.424.828,0 tys. zł, a zrealizowane w kwocie 17.092.488,8 tys. zł, co stanowiło 98,1% planu po zmianach.

(dowód: akta kontroli str. 1574, 2382)

W 2017 r. dokonano zwiększenia planu wydatków części 72 – KRUS z rezerw celowych, poz. 16¹⁴, w rozdziale 85395 „Pozostała działalność”, § 3110 „Świadczenia społeczne”, na kwotę 98,4 tys. zł, z przeznaczeniem na wypłatę jednorazowych dodatków pieniężnych. Środki przyznane na ten cel wykorzystano w całości.

(dowód: akta kontroli str. 2123-2246, 2382)

Wydatki poniesiono w szczególności na:

- dotację do FER przeznaczoną na finansowanie świadczeń z tytułu ubezpieczeń społecznych rolników (16.684.841,0 tys. zł),
- świadczenia finansowane z budżetu państwa, zlecone do wypłaty KRUS (393.006,2 tys. zł),
- składki na ubezpieczenia zdrowotne oraz świadczenia dla osób nieobjętych obowiązkiem ubezpieczenia zdrowotnego (13.229,0 tys. zł).

(dowód: akta kontroli str. 1574, 2382)

Decyzjami z 21.09.2017 r., 5.12.2017 r. i 22.12.2017 r. Prezes KRUS, na podstawie art. 177 ust. 1 pkt 3 ustawy o finansach publicznych, z uwagi na nadmiar posiadanych środków, dokonał blokady wydatków w części 72 – KRUS na łączną kwotę 829.813,0 tys. zł, z tego w rozdziałach:

- 75305 „Fundusz Emerytalno-Rentowy”, w § 2430 „Dotacja z budżetu dla państwowego funduszu celowego”, na łączną kwotę 826.313,0 tys. zł;
- 75313 „Świadczenia finansowane z budżetu państwa zlecone do wypłaty Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych i Kasie Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego”, w § 3110 „Świadczenia społeczne”, na łączną kwotę 3.500,0 tys. zł.

¹¹ Przyznanych na podstawie ustawy z dnia 15 stycznia 2016 r. o jednorazowym dodatku pieniężnym dla niektórych emerytów, rencistów i osób pobierających świadczenia przedemerytalne, zasiłki przedemerytalne, emerytury pomostowe albo nauczycielskie świadczenia kompensacyjne w 2016 r. (Dz. U. poz. 2011) – dalej: „ustawa o jednorazowym dodatku pieniężnym”.

¹² Nie umarzono, nie odraczano terminów płatności oraz nie rozkładano na raty.

¹³ Po nowelizacji z dnia 9 listopada 2017 r.

¹⁴ „Zobowiązania wymagalne Skarbu Państwa” - na podstawie art. 154 ust. 1 ustawy o finansach publicznych.

W wyniku nowelizacji ustawy budżetowej¹⁵ wydatki części 72 – KRUS zostały zmniejszone o kwotę 500.000,0 tys. zł, wcześniej zablokowaną decyzją Prezesa KRUS z dnia 21.09.2017 r.

(dowód: akta kontroli str. 2122, 2124-2246)

Zobowiązania na koniec 2017 r. wyniosły 1.150,2 tys. zł i były niższe niż na koniec 2016 r. (1.230,2 tys. zł), a dotyczyły głównie należnych NFZ składek na ubezpieczenie zdrowotne rolników, (1.036,9 tys. zł). Na koniec 2017 r. zobowiązania wymagalne w części 72 – KRUS nie wystąpiły.

(dowód: akta kontroli str. 1574, 1836-1838, 2382)

W wyniku nakładów poniesionych z budżetu państwa oraz ze składek rolników zapewniono m.in:

- finansowanie świadczeń dla emerytów otrzymujących świadczenia z KRUS, których liczba według stanu na koniec 2017 r. wyniosła 917 tys. i była niższa niż na koniec 2016 r. o 16 tys.;
- finansowanie świadczeń dla rencistów otrzymujących świadczenia z KRUS, których liczba według stanu na koniec 2017 r. wyniosła 257 tys. i była niższa niż na koniec 2016 r. o 3 tys.

(dowód: akta kontroli str. 1574, 2382)

Średnia wysokość świadczenia emerytalnego wynosiła w grudniu 2017 r. 1.087 zł, i w porównaniu do świadczenia z grudnia 2016 r. wzrosła o 24 zł, natomiast średnia wysokość renty wynosiła w grudniu 2017 r. 1.015 zł i była wyższa o 42 zł od średniej wysokości renty w grudniu 2016 r.

Wpływy ze składek w 2017 r. pokrywały 9,4% wydatków na wypłatę świadczeń.

KRUS wypłacała w 2017 r. również inne świadczenia finansowane z budżetu państwa, zlecone do wypłaty KRUS, takie jak:

- świadczenia rentowe dla inwalidów wojennych, wojskowych i osób represjonowanych, których przeciętna miesięczna liczba w 2017 r. wyniosła 5.727, kwota wypłat – 150.525,0 tys. zł, a przeciętne świadczenie – 2.190,22 zł;
- zasiłki pogrzebowe po inwalidach wojennych, wojskowych, osobach represjonowanych i członkach ich rodzin, których liczba w 2017 r. wyniosła 653, kwota wypłat – 2.609,2 tys. zł, a przeciętne świadczenie – 3.995,78 zł;
- dodatki kombatanckie, których przeciętna miesięczna liczba w 2017 r. wyniosła 18.854, kwota wypłat – 47.240,0 tys. zł, a przeciętne świadczenie – 208,79 zł;
- ryczałty energetyczne, których przeciętna miesięczna liczba w 2017 r. wyniosła 61.069, kwota wypłat – 121.515,2 tys. zł, a przeciętne świadczenie – 165,82 zł;
- świadczenia pieniężne dla żołnierzy zastępczej służby wojskowej, których przeciętna miesięczna liczba w 2017 r. wyniosła 5.297, kwota wypłat – 11.350,7 tys. zł, a przeciętne świadczenie – 178,56 zł;
- świadczenia pieniężne dla osób deportowanych do pracy przymusowej, których przeciętna miesięczna liczba w 2017 r. wyniosła 13.767, kwota wypłat – 31.478,1 tys. zł, natomiast przeciętne świadczenie – 190,54 zł;
- dodatki kompensacyjne, których przeciętna miesięczna liczba w 2017 r. wyniosła 49.080, kwota wypłat – 18.466,7 tys. zł, a przeciętne świadczenie – 31,35 zł;

¹⁵ Ustawa z dnia 9 listopada 2017 r. o zmianie ustawy budżetowej na rok 2017 (Dz. U. poz. 2162).

- świadczenia pieniężne dla cywilnych niewidomych ofiar działań wojennych, których przeciętna miesięczna liczba w 2017 r. wyniosła 13, kwota wypłat – 108,8 tys. zł, a przeciętne świadczenie – 697,40 zł;
- renty socjalne¹⁶, których przeciętna miesięczna liczba w 2017 r. wyniosła 11.483, kwota wypłat – 114.434,9 tys. zł, a przeciętne świadczenie – 830,49 zł.
(dowód: akta kontroli str. 1912-1917)

W działalności kontrolowanej jednostki w zakresie realizacji wydatków budżetowych nie stwierdzono nieprawidłowości.

3. Efekty rzeczowe prowadzonej działalności i realizacja działań nadzorczych

W 2017 r. w ramach części 72 – KRUS realizowano trzy zadania: 13.2 Świadczenia społeczne¹⁷ (zrealizowane wydatki wyniosły 15.322.033,8 tys. zł), 20.1.W System opieki zdrowotnej i dostęp do świadczeń opieki zdrowotnej¹⁸ (zrealizowane wydatki wyniosły 1.770.440,0 tys. zł) oraz 11.4.W Gotowość struktur administracyjno-gospodarczych kraju do obrony państwa¹⁹ (zrealizowane wydatki wyniosły 15,0 tys. zł). Wydatki poniesione w związku z realizacją zadań utrzymały się na porównywalnym poziomie w stosunku do 2016 r.

(dowód: akta kontroli str. 1093, 1104, 1105, 1558-1560)

W 2017 r. dla KRUS nie zdefiniowano²⁰ celów i mierników realizacji zadań w części 72 - KRUS, ani funduszy celowych: FER, FPIR i FA. Realizowane zadania dotyczyły przede wszystkim przyznawania i wypłaty świadczeń z ubezpieczenia emerytalno-rentowego, których wysokość była ściśle określona przepisami prawa.

(dowód: akta kontroli str. 1104, 1105, 1118-1129)

W 2017 r. najistotniejszym podzadaniem finansowanym środkami z budżetu państwa realizowanym przez KRUS było podzadanie 13.2.3.Świadczenia społeczne rolników, na które wydatkowano 14.928.922,0 tys. zł. Wykonane wydatki stanowiły 97,86% wydatków zaplanowanych, co wynikało z mniejszej, niż zaplanowano liczby świadczeniobiorców.

(dowód: akta kontroli str. 1104, 1105, 1558-1560, 1571-1572)

Realizację planu w układzie zadaniowym w części 72 - KRUS monitorowano m.in. w oparciu o półroczne i roczne sprawozdania z wykonania planów finansowych funduszy celowych w układzie zadaniowym oraz miesięczne i kwartalne sprawozdania finansowe.

(dowód: akta kontroli str. 1571-1572)

W centrali KRUS co miesiąc analizowano wykonanie budżetu państwa na podstawie sprawozdań finansowych dysponenta części (sprawozdania Rb-27 i Rb-28), sprawozdań wewnętrznych określonych w zasadach rachunkowości dotyczących zmniejszeń i zwiększeń FER oraz wykonania wybranych elementów planu finansowego FER i wykonania planu finansowego FPIR, a co kwartał – porównując wydatki części 72 – KRUS z wykonaniem planu finansowego funduszy celowych na podstawie sprawozdań z wykonania planów finansowych funduszy celowych (Rb-33 i RB-40). Realizację planów w układzie zadaniowym części 72 monitorowano

¹⁶ Przyznane przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych, zlecone do wypłaty KRUS.

¹⁷ W ramach funkcji 13 – Zabezpieczenie społeczne i wspieranie rodziny.

¹⁸ W ramach funkcji 20 – Zdrowie.

¹⁹ W ramach funkcji 11 – Bezpieczeństwo zewnętrzne i nienaruszalność granic.

²⁰ Z uwagi na specyfikę zadań publicznych realizowanych w KRUS i zgodnie ze szczegółowymi zasadami opracowania materiałów do projektu ustawy budżetowej na rok 2017 zawartymi w załączniku nr 49 do rozporządzenia Ministra Finansów z dnia 20 maja 2016 r. w sprawie szczegółowego sposobu, trybu i terminów opracowania materiałów do projektu ustawy budżetowej na rok 2017 Dz. U. poz. 735).

w oparciu o półroczne i roczne sprawozdania z wykonania planów finansowych dysponenta części 72 – KRUS w układzie zadaniowym.

W 2017 r. pobierane dochody budżetu państwa były wyższe od ustalonych w harmonogramie.

Prawidłowość realizacji dochodów budżetu państwa była przedmiotem kontroli kompleksowych oraz inspekcji²¹ przeprowadzonych przez pracowników centrali KRUS w podległych jednostkach organizacyjnych.

Kontrola rzeczywistego zapotrzebowania na środki z budżetu państwa, w porównaniu do harmonogramu wydatków części 72 - KRUS, dokonywana była poprzez porównanie stanu środków pieniężnych na rachunku FER oraz zapotrzebowania OR na środki pieniężne. W wyniku powyższych analiz dokonano trzech blokad wydatków w części 72 - KRUS, pozostawiając środki do dyspozycji Ministra Rozwoju i Finansów.

Wydatkowanie środków publicznych badano w toku kontroli kompleksowych i problemowych²² przeprowadzonych w 2017 r. przez pracowników centrali KRUS w podległych jednostkach organizacyjnych.

Prawidłowość i terminowość sporządzania sprawozdań była przedmiotem kontroli kompleksowych oraz dwóch inspekcji²³.

Zalecenia sformułowane po kontrolach przeprowadzonych w jednostkach organizacyjnych KRUS zostały wykonane.

(dowód: akta kontroli str. 1562-1570)

Zadania i podzadania ujęte w planach finansowych w układzie zadaniowym FA, FER i FPIR były zbieżne z zadaniami wynikającymi z ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników.

(dowód: akta kontroli str. 1109-1115)

FA był przeznaczony na finansowanie kosztów obsługi wszystkich zadań realizowanych przez KRUS. Ze środków FA realizowano trzy zadania: 11.4.W Gotowość struktur administracyjno-gospodarczych kraju do obrony państwa²⁴, 13.2 Świadczenia społeczne²⁵ oraz 20.1.W System opieki zdrowotnej

²¹ W 2017 r. w ramach kontroli kompleksowych skontrolowano 12 jednostek organizacyjnych KRUS: pięć OR (w Opolu; Rzeszowie; Lublinie wraz z placówkami terenowymi w Janowie Lubelskim i Rykach; Częstochowie i Bydgoszczy wraz z Placówką Terenową w Świeciu); sześć placówek terenowych (w Katowicach; Przeworsku; Szczecinie wraz z Placówką Terenową w Stargardzie; Augustowie; Chelmie wraz z Placówką Terenową w Krasnymstawie; Tomaszowie Mazowieckim wraz z Placówką Terenową w Opocznie) oraz Centrum Rehabilitacji Rolników w Kołobrzegu. Poza kontrolą w Centrum Rehabilitacji Rolników w Kołobrzegu przedmiotem kontroli kompleksowych była realizacja dochodów budżetu państwa. Przeprowadzono inspekcje w czterech OR: w Lublinie, Białymstoku, Wrocławiu i Krakowie oraz czterech placówek terenowych: w Lubartowie, Mońkach, Bolesławcu i Bochni

²² Kontrole przeprowadzone w OR: w Gdańsku, Łodzi, Opolu i Poznaniu w zakresie prawidłowości postępowania w zakresie planowania i realizacji zamówień publicznych; w placówkach terenowych: w Ciechanowie, Koninie, Nowym Sączu, Płocku i Rawiczu w zakresie prawidłowości obejmowania i wyłączenia z ubezpieczenia społecznego rolników, a także terminowości załatwiania tych spraw oraz w CRR: w Horyńcu-Zdroju, Iwoniczu-Zdroju, Jedlcu, Szklarskiej Porębie i Świnoujściu w zakresie turnusów rehabilitacyjnych dzieci rolników organizowanych przez C/KRUS.

²³ Inspekcje przeprowadzone w OR: w Gdańsku i Łodzi dotyczyły ujmowania operacji gospodarczych w księgach rachunkowych na podstawie dowodów księgowych.

²⁴ W podzadaniu 11.4.2.W – Pozamilitarne przygotowanie obronne koszty wyniosły 243 tys. zł (88,5% kosztów zaplanowanych).

²⁵ W podzadaniu 13.2.3. – Świadczenia społeczne rolników koszty wyniosły 581.550,8 tys. zł (101,2% kosztów zaplanowanych) i 13.2.4. – Świadczenia zlecone KRUS do realizacji na mocy odrębnych ustaw koszty wyniosły 6.906,7 tys. zł (100,7% kosztów zaplanowanych).

i dostęp do świadczeń opieki zdrowotnej²⁶. Koszty FA wyniosły łącznie 101,2% kosztów zaplanowanych.

(dowód: akta kontroli str. 1110, 1467-1473)

Ze środków FER realizowano dwa zadania: 13.2 Świadczenia społeczne²⁷ oraz 20.1.W System opieki zdrowotnej i dostęp do świadczeń opieki zdrowotnej²⁸. Koszty FER wyniosły łącznie 99,4% kosztów zaplanowanych.

Koszty FER wyniosły:

- emerytury rolnicze – 11.914.173,6 tys. zł (średnia w roku liczba świadczeniobiorców – 917.392 osoby), w 2016 r. – 11.950.345,2 tys. zł (średnia w roku liczba świadczeniobiorców – 933.139 osób);
- renty rolnicze – 3.149.300,6 tys. zł (średnia w roku liczba świadczeniobiorców – 256.749 osób), w 2016 r. – 3.088.776,1 tys. zł (średnia w roku liczba świadczeniobiorców – 259.988 osób);
- zasiłki pogrzebowe – 209.195,7 tys. zł (liczba świadczeniobiorców – 52.312 osób), w 2016 r. – 205.532,4 tys. zł (liczba świadczeniobiorców – 51.389 osób);
- zasiłki macierzyńskie – 208.182,8 tys. zł (średnia w roku liczba świadczeniobiorców – 212.328 osób)²⁹, w 2016 r. – 163.192 tys. zł (średnia w roku liczba świadczeniobiorców – 184.659 osób).

(dowód: akta kontroli str. 1115, 1467-1473)

Ze środków FPiR realizowano zadanie 13.2 Świadczenia społeczne³⁰. Koszty FPiR wyniosły łącznie 99,5% kosztów zaplanowanych.

Koszty FPiR wyniosły:

- z tytułu rehabilitacji leczniczej rolników – 28.885,4 tys. zł (liczba beneficjentów – 14.239 osób), w 2016 r. – 27.948,6 tys. zł (liczba beneficjentów – 13.788 osób);
- z tytułu rehabilitacji leczniczej dzieci rolników – 3.101,6 tys. zł (liczba beneficjentów – 1.181 osób), 2016 r. – 3.106,1 tys. zł (liczba beneficjentów – 1.177 osób);
- dotacje dla Centrów rehabilitacji rolników (dalej: „CRR”) – 2.084 tys. zł (liczba korzystających z CRR – 15.420 osób), w 2016 r. – 2.191,9 tys. zł (liczba korzystających z CRR – 14.965 osób).

(dowód: akta kontroli str. 1112, 1467-1473)

Realizację planów w układzie zadaniowym FER, FA i FPiR monitorowano w oparciu o półroczne i roczne sprawozdania z wykonania planów finansowych państwowych funduszy celowych w układzie zadaniowym.

(dowód: akta kontroli str. 1562-1570)

W KRUS opracowano plan rzeczowo-finansowy obejmujący realizację ustawowych celów i zadań FA, FER i FPiR.

(dowód: akta kontroli str. 1949-2084)

W 2017 r. w KRUS obowiązywała procedura planowania rzeczowo-finansowego funduszy celowych.

(dowód: akta kontroli str. 1467-1473, 1495-1515)

²⁶ W podzadaniu 20.1.3.W – Opłacanie i refundacja składek na ubezpieczenie zdrowotne z budżetu państwa za osoby uprawnione koszty wyniosły 61.403 tys. zł (101,2% kosztów zaplanowanych).

²⁷ W podzadaniu 13.2.3. – Świadczenia społeczne rolników koszty wyniosły 18.245.223,8 tys. zł (99,4% kosztów zaplanowanych).

²⁸ W podzadaniu 20.1.3.W – Opłacanie i refundacja składek na ubezpieczenie zdrowotne z budżetu państwa za osoby uprawnione koszty wyniosły 1.757.211 tys. zł (99,95% kosztów zaplanowanych).

²⁹ W 2016 r. – 163.192 tys. zł (średnia w roku liczba świadczeniobiorców – 184.659 osób).

³⁰ W podzadaniu 13.2.3. – Świadczenia społeczne rolników koszty wyniosły 36.658,3 tys. zł (99,5% kosztów zaplanowanych).

W 2017 r. pracownicy centrali KRUS przeprowadzili kontrole kompleksowe w jednostkach organizacyjnych KRUS, w ramach których zbadano sprawozdawczość w układzie zadaniowym w powiązaniu z prowadzoną ewidencją księgową i gospodarką finansową, w tym. m.in. prawidłowość prowadzenia ksiąg rachunkowych, dekretacji dowodów księgowych, zgodności sald ewidencji analitycznej i syntetycznej, prawidłowość sporządzania sprawozdań finansowych oraz klasyfikacji kosztów w układzie zadaniowym.

(dowód: akta kontroli str. 1118-1129)

Ocena cząstkowa

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie wykonanie budżetu państwa w 2017 r. w zakresie wydatków ponoszonych przez kontrolowaną jednostkę oraz uzyskane efekty rzeczowe i prowadzone działania nadzorcze.

V. 2. Wyniki kontroli wykonania planu finansowego Funduszu Emerytalno-Rentowego

Zgodnie z art. 78 ust. 1 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników FER jest przeznaczony na finansowanie świadczeń z ubezpieczenia emerytalno-rentowego, emerytur i rent z innego ubezpieczenia społecznego, wypłacanych łącznie ze świadczeniami z ubezpieczenia emerytalno-rentowego wraz z dodatkami, refundacji określonych kosztów FUS, jeżeli przepisy emerytalne przewidują taką refundację oraz ubezpieczeń zdrowotnych (rolników i pracujących z nimi domowników podlegających ubezpieczeniu społecznemu, osób pobierających świadczenia emerytalno-rentowe w części składowej i rolników, którzy nie podlegają ubezpieczeniu społecznemu, a podlegają ubezpieczeniu zdrowotnemu).

1. Przychody funduszu

Opis stanu faktycznego

W planie finansowym FER, ujęto przychody w kwocie 20.165.943,0 tys. zł (łącznie z refundacją kosztów wypłaty świadczeń zbiegowych i innych transferów), tj. o 890.053,0 tys. zł (4,2%) niższej niż w 2016 r. Zrealizowane przychody wyniosły 19.878.003,3 tys. zł i były niższe o 1,4% od kwoty planowanej. Przychody FER pochodziły głównie z:

- dotacji z budżetu państwa w kwocie 16.684.841,0 tys. zł, co stanowiło 83,9% przychodów FER ogółem i 91,5% przychodów FER bez refundacji kosztów wypłaty świadczeń zbiegowych (świadczenia wypłacane w razie zbiegu prawa do emerytury z prawem do renty lub w razie zbiegu prawa do emerytury lub renty przysługującej na podstawie ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników z prawem do emerytury lub renty z innego ubezpieczenia społecznego) i innych transferów,
- składek od rolników w kwocie 1.390.439,8 tys. zł,
- refundacji kosztów wypłaty świadczeń zbiegowych i innych transferów w kwocie 1.639.217,6 tys. zł,
- odpisu z Funduszu Składowego w kwocie 80.266,3 tys. zł.

W porównaniu do 2016 r. osiągnięte przychody były wyższe o 1,4%, głównie w wyniku wyższego o 311.878,1 tys. zł finansowania dotacją z budżetu państwa.

(dowód: akta kontroli str. 1575-1576, 2584-2607, 2673-2735)

Na koniec 2017 r., zgodnie ze sprawozdaniem Rb-40 z wykonania planu finansowego FER, należności FER pomniejszone o odpisy aktualizujące wyniosły 181.840,8 tys. zł. Dotyczyły one głównie należności z tytułu składek na ubezpieczenie społeczne rolników w kwocie 158.108,5 tys. zł i składek na ubezpieczenie zdrowotne w kwocie 7.152,0 tys. zł.

W porównaniu do stanu na koniec 2016 r. należności ogółem były niższe o 12.217,5 tys. zł.

(dowód: akta kontroli str. 2584-2607)

Należności wymagalne brutto według stanu na 31 grudnia 2017 r. wyniosły 169.473,0 tys. zł i były niższe o 30.803,0 tys. zł, tj. o 15,4%, od należności wymagalnych na koniec 2016 r.

(dowód: akta kontroli str. 1912-1931)

Według stanu na koniec 2017 r. liczba dłużników z tytułu nienależnie pobranych emerytur, rent i świadczeń krótkoterminowych wynosiła 2.299 i była niższa o 20 niż na początek 2017 r., przy czym łączna kwota należności z tego tytułu w ciągu 2017 r. wzrosła o 317,7 tys. zł – do kwoty 10.204,0 tys. zł. W 2017 r. skierowano do urzędów skarbowych 29.719 tytułów wykonawczych, dotyczących należności z tytułu składek na łączną kwotę 44.094,2 tys. zł. Organy egzekucyjne wyegzekwowały w 2017 r. należności w kwocie 23.523,9 tys. zł i zwróciły do KRUS z powodu nieściągalności 2.433 tytułów wykonawczych na kwotę 2.145,7 tys. zł.

(dowód: akta kontroli str. 1871-1911)

W OR KRUS w 2017 r. umorzono należności z tytułu składek na kwotę 2.529,8 tys. zł, odroczone należności na kwotę 30,1 tys. zł i rozłożono na raty należności na kwotę 96.218,0 tys. zł.

(dowód: akta kontroli str. 1871-1911)

W działalności kontrolowanej jednostki dotyczącej realizacji przychodów FER nie stwierdzono nieprawidłowości.

2. Gospodarowanie środkami funduszu

2.1. Wykonanie planu kosztów funduszu

Opis stanu
faktycznego

Plan finansowy FER, ujęty w ustawie budżetowej, obejmował koszty w kwocie 20.115.996,0 tys. zł, tj. o 1.193.370,0 tys. zł (o 5,6%) niższej niż w 2016 r.

W 2017 r. koszty wyniosły 20.002.434,8 tys. zł i były niższe o 0,6% od kwoty planowanej. W porównaniu do 2016 r. koszty były wyższe o 0,2%.

(dowód: akta kontroli str. 1575-1576, 2584-2607, 2673-2735)

W zrealizowanych kosztach najwyższą kwotę stanowiły transfery na rzecz ludności – 17.746.637,6 tys. zł (88,7% kosztów ogółem), na które składały się głównie:

- emerytury i renty rolnicze – 15.063.474,2 tys. zł,
- zasiłki pogrzebowe – 209.195,7 tys. zł,
- zasiłki macierzyńskie – 208.182,8 tys. zł,
- świadczenia zbiegowe i inne transfery – 1.639.217,6 tys. zł.

(dowód: akta kontroli str. 2584-2607)

Koszty składek na ubezpieczenie zdrowotne finansowanych z budżetu państwa wyniosły 1.757.211,0 tys. zł (8,8% kosztów ogółem) i stanowiły 99,9% planu po zmianach (1.758.089,0 tys. zł).

(dowód: akta kontroli str. 2585-2607)

W 2017 r. przeciętna miesięczna liczba emerytur wyniosła 917 tys. (w 2016 r. – 933 tys.), natomiast rent – 257 tys. (w 2016 r. – 260 tys.). Przeciętna emerytura finansowana z FER w 2017 r. wynosiła 1.082,25 zł i była wyższa od przeciętnej emerytury w 2016 r. (1.067,22 zł). Przeciętna renta finansowana z FER w 2017 r. wynosiła 1.022,17 zł i była wyższa od przeciętnej renty w 2016 r. (990,04 zł).

(dowód: akta kontroli str. 1575-1576, 2584-2607)

Jak wynika ze sprawozdań Rb-33 oraz Rb-40 z wykonania planu finansowego FER, w 2017 r. przekroczone zostały planowane koszty realizacji zadań FER w pozycji „pozostałe świadczenia” o kwotę 410,8 tys. zł, przy czym nie przekroczono limitu kosztów realizacji zadań dla całego FER.

Jak wynika z wyjaśnień i okazanej do kontroli dokumentacji, przekroczenie planu w pozycji „pozostałe świadczenia” wystąpiło w wyniku wyższych niż planowano wypłat świadczeń na podstawie art. 10, 56, 63, 73 i 180 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych³¹, o czym Zakład Ubezpieczeń Społecznych poinformował KRUS dopiero pismem z dnia 17 stycznia 2018 r. Wzrost liczby i kwot wypłaconych świadczeń wystąpił w związku z możliwością przyznawania od października 2017 r. emerytur po osiągnięciu niższego wieku.

(dowód: akta kontroli str. 1822-1831, 2584-2607, 2673-2735)

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

2.2. Stan funduszu, gospodarowanie wolnymi środkami

Opis stanu
faktycznego

Stan FER na koniec 2017 r. wyniósł 69.319,5 tys. zł i był o 124.431,5 tys. zł (64,2%) niższy od stanu na początek roku. Spadek był konsekwencją poniesienia w 2017 r. wyższych kosztów niż osiągnięte przychody. Stan FER na koniec roku obejmował środki pieniężne w kwocie 270.094,7 tys. zł, należności w kwocie 181.840,8 tys. zł i zobowiązania w kwocie 382.616,0 tys. zł. Najwyższa kwota dotyczyła zobowiązań wobec NFZ – 270.000,0 tys. zł). Pozostałe zobowiązania dotyczyły m.in. płatności wobec budżetu z tytułu podatku dochodowego od osób fizycznych i ubezpieczenia rolników. Zobowiązania wymagalne na koniec 2017 r. nie wystąpiły.

(dowód: akta kontroli str. 1912-1931, 2673-2735)

Stan środków FER na rachunku bankowym centrali KRUS na koniec 2017 r. wynosił 260.616,1 tys. zł. Średni stan środków FER w poszczególnych miesiącach 2017 r. wynosił od 13.962,4 tys. zł w czerwcu 2017 r. do 90.283,6 tys. zł w styczniu 2017 r. Prezes KRUS nie dokonywał w 2017 r. lokowania wolnych środków FER, które pochodziły głównie z dotacji budżetu państwa.

(dowód: akta kontroli str. 1765-1782)

W działalności kontrolowanej jednostki dotyczącej gospodarowania środkami FER nie stwierdzono nieprawidłowości.

Ocena częściowa

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie wykonanie w 2017 r. planu finansowego Funduszu Emerytalno-Rentowego.

V. 3. Wyniki kontroli wykonania planu finansowego Funduszu Administracyjnego

Zgodnie z art. 79 ust. 1 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników FA jest przeznaczony na finansowanie kosztów obsługi ubezpieczenia, z wyjątkiem kosztów pokrywanych ze środków Funduszu Składowego lub FPIR. Ponadto ze środków FA finansowane są koszty obsługi zadań w zakresie ubezpieczenia zdrowotnego.

1. Przychody funduszu

Opis stanu
faktycznego

W planie finansowym FA, zawartym w ustawie budżetowej na rok 2017, ujęto przychody w kwocie 604.369,0 tys. zł. Zrealizowane przychody wyniosły 606.427,7 tys. zł i były wyższe o 0,3% od kwoty planowanej. Przychody funduszu pochodziły głównie z:

- odpisu z FER – w kwocie 495.800,0 tys. zł, (81,8% przychodów);
- odpisu z Funduszu Składowego – w kwocie 48.634,0 tys. zł;

³¹ Dz. U z 2017 r. poz. 1383, ze zm.

- refundacji kosztów obsługi wypłaty tzw. świadczeń zbiegowych – w kwocie 40.980,4 tys. zł;
- refundacji kosztów obsługi świadczeń zleconych do wypłaty KRUS z budżetu państwa – w kwocie 9.712,0 tys. zł.

W porównaniu do 2016 r. osiągnięte przychody były wyższe o 1,4%, głównie w wyniku wyższego o 13.884,0 tys. zł odpisu z FER.

(dowód: akta kontroli str. 1580-1581, 2554-2583, 2736-2823)

Na koniec 2017 r., zgodnie ze sprawozdaniem Rb-40 z wykonania planu finansowego FA, należności netto FA (pomniejszone o odpisy aktualizujące) wyniosły 7.001,8 tys. zł. Dotyczyły one głównie należności od ZUS na kwotę 6.261,0 tys. zł z tytułu przelewów redystrybucyjnych (refundacji kosztów obsługi świadczeń zbiegowych i rent socjalnych). W porównaniu do stanu na koniec 2016 r. należności ogółem były niższe o 4.777,1 tys. zł.

Należności wymagalne według stanu na 31 grudnia 2017 r. wyniosły 97,0 tys. zł (w tym należności wymagalne OR – 96,0 tys. zł) i były niższe o 4.296,0 tys. zł od należności wymagalnych na koniec 2016 r.

(dowód: akta kontroli str. 1912-1931)

W 2017 r. nie wystąpiły przypadki przedawnienia się należności FA.

(dowód: akta kontroli str. 1912-1931)

W 2017 r. umorzono należności FA na kwotę 0,4 tys. zł i rozłożono na raty należności na kwotę 0,2 tys. zł.

(dowód: akta kontroli str. 1935-1937)

W działalności kontrolowanej jednostki dotyczącej realizacji przychodów FA nie stwierdzono nieprawidłowości.

2. Gospodarowanie środkami funduszu

2.1. Wykonanie planu kosztów funduszu

Opis stanu
faktycznego

Plan finansowy FA po zmianach obejmował koszty w kwocie 642.471,0 tys. zł, tj. w kwocie o 2.236,5 tys. zł wyższej niż wykonanie w 2016 r. Koszty wyniosły 650.103,6 tys. zł i były wyższe o 1,2% od kwoty planowanej. W porównaniu do 2016 r. koszty były wyższe o 1,5% (o 9.869,1 tys. zł). Wzrost kosztów wynikał głównie z dokonania w 2017 r. odpisów aktualizujących należności (które powstały w 2017 r. oraz wcześniej, o znacznym stopniu prawdopodobieństwa ich nieściągalności) na kwotę 17.285,7 tys. zł.

(dowód: akta kontroli str. 1580-1581, 2554-2583, 2736-2823)

Na koszty FA poniesione w 2017 r. składały się głównie wynagrodzenia pracowników KRUS wraz z pochodnymi³² w kwocie 395.193,9 tys. zł oraz zakupy usług pozostałych³³ w kwocie 130.980,2 tys. zł.

(dowód: akta kontroli str. 2554-2583)

W 2017 r. przeciętne zatrudnienie ogółem wyniosło 6.180 osób (w przeliczeniu na pełne etaty) i wzrosło o 3 etaty w porównaniu do 2016 r. Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto wyniosło 4.309,96 zł i było o 2,65% wyższe niż w 2016 r.

(dowód: akta kontroli str. 1818-1821)

Koszty centrali KRUS wyniosły 113.677,9 tys. zł³⁴, tj. 17,5% kosztów ogółem. W wyniku badania kosztów centrali na kwotę 56.971,4 tys. zł, tj. 50,1% kosztów

³² § 4010, § 4040, § 4110, § 4120 i § 4170.

³³ § 4300.

centrali i 8,8% kosztów ogółem FA, dokonanego na podstawie 67 dowodów księgowych, przy zastosowaniu metody monetarnej (MUS³⁵) oraz 3 dowodów księgowych na kwotę 519,7 tys. zł dobranych celowo, stwierdzono, że koszty ponoszono zgodnie z planem finansowym, w ramach realizacji ustawowych zadań funduszu oraz zgodnie z obowiązującymi przepisami.

(dowód: akta kontroli str. 2096-2102, 2554-2583)

Szczegółowym badaniem pod kątem udzielenia zamówień publicznych zgodnie z przepisami Prawa zamówień publicznych³⁶, w tym prawidłowości wyboru trybu wyłonienia wykonawcy oraz wyłączenia stosowania tej ustawy, objęto cztery postępowania finansowane ze środków FA (w tym dwa przeprowadzone z wyłączeniem stosowania ustawy)³⁷, w wyniku których udzielono zamówień na łączną kwotę 1.379,6 tys. zł. Objęte badaniem postępowania przeprowadzono zgodnie z przepisami Prawa zamówień publicznych oraz regulacjami wewnętrznymi. Poniesione na realizację badanych zamówień w 2017 r. koszty (w terminach i w wysokościach określonych umowami) prawidłowo ujęto w księgach rachunkowych jednostki.

(dowód: akta kontroli str. 28-245, 249-458 i 483-496)

Poniesione w 2017 r. koszty³⁸, zapewniające realizację przez FA ustawowego zadania polegającego na finansowaniu kosztów obsługi ubezpieczenia społecznego rolników, dotyczyły głównie zakupów akcesoriów komputerowych, licencji oprogramowania, mebli, sprzętu biurowego, usług remontowych związanych z utrzymaniem budynków oraz pomieszczeń należących do KRUS, konserwacji instalacji eklektycznej, gazowej i przeciwpożarowej oraz budynków, serwisu infrastruktury sprzętowej i urządzeń komputerowych oraz peryferyjnych, modernizacji infrastruktury sieciowej, usług związanych z eksploatacją, utrzymaniem i rozwojem systemów informatycznych oraz usług asysty technicznej i konserwacji oprogramowania, stacji roboczych, urządzeń wielofunkcyjnych, serwerów, zakupów paliw i części samochodowych, energii elektrycznej, usług sprzątania, koszty bankowe, pocztowe i inne.

(dowód: akta kontroli str. 2093-2095, 2103-2119, 2736-2823)

Ustalona
nieprawidłowość

Ze sprawozdań Rb-33 oraz Rb-40 z wykonania planu finansowego FA, w 2017 r. wynika, że przekroczone zostały planowane koszty realizacji zadań Funduszu w pozycji „inne koszty” o kwotę 18.026,9 tys. zł oraz w pozycji „przelewy redystrybucyjne – Zakład Ubezpieczeń Społecznych” o kwotę 16,4 tys. zł, co spowodowało, że łączna kwota przekroczenia kosztów zaplanowanych dla całego FA w 2017 r. wyniosła 7.632,6 tys. zł (w pozostałych pozycjach planu wykonanie było niższe lub równe z zaplanowanym), tj. była wyższa o 5.573,9 tys. zł od kwoty nadwyżki uzyskanych przychodów nad planowanymi (2.058,7 tys. zł).

³⁴ Po wyłączeniu kosztów dotyczących przelewów redystrybucyjnych (środków przekazywanych w ramach FA z centrali KRUS do OR), innych kosztów i innych zmniejszeń (przekazanego majątku).

³⁵ Z prawdopodobieństwem proporcjonalnym do wartości. MUS – Metoda statystyczna uwzględniająca prawdopodobieństwo wyboru proporcjonalnie do wartości transakcji.

³⁶ Ustawa z dnia 29 stycznia 2004 r. – Prawo zamówień publicznych (Dz. U. z 2017 r. poz. 1579, ze zm.)

³⁷ W trybie z wolnej ręki na kwotę 850,0 tys. zł (zakup autorskich praw majątkowych Centralnego Sytemu Finansowo-Księgowego), w trybie licytacji elektronicznej na kwotę 334,6 tys. zł (zakup wraz z dostawą kopert dla potrzeb jednostek organizacyjnych KRUS na 2017 r.) oraz z pominięciem Prawa zamówień publicznych (na podstawie art. 4 pkt 8 tej ustawy) na kwotę 149,6 tys. zł brutto (zakup samochodu osobowego) oraz na kwotę 45,5 tys. zł brutto (zakup krzeseł i foteli).

³⁸ Inne niż koszty wynagrodzeń, poniesione w § 4210 na kwotę 9.725,1 tys. zł, § 4260 na kwotę 10.425,2 tys. zł, § 4270 na kwotę 5.208,6 tys. zł, § 4300 na kwotę 136.980,3 tys. zł i § 4400 na kwotę 7.723,3 tys. zł.

Przekroczenie planowanych kosztów wykonania zadań FA wystąpiło głównie w wyniku zaliczenia do kosztów FA odpisów aktualizujących należności na kwotę 17.285,7 tys. zł, której dokonano na podstawie art. 35b ust. 1 pkt 5 ustawy o rachunkowości³⁹, w związku ze znacznym stopniem prawdopodobieństwa ich nieściągalności.

Zgodnie z art. 29 ust. 9 ustawy o finansach publicznych w planie finansowym państwowego funduszu celowego mogą być dokonywane zmiany polegające na zwiększeniu prognozowanych przychodów i odpowiednio kosztów. Ponadto zgodnie z art. 52 ust. 2 tej ustawy, ujęte w rocznych planach finansowych jednostek sektora finansów publicznych:

- przychody - stanowią prognozy ich wielkości,
- koszty - mogą ulec zwiększeniu, jeżeli zrealizowano przychody wyższe od prognozowanych i zwiększenie kosztów nie spowoduje zwiększenia dotacji z budżetu lub zwiększenia planowanego stanu zobowiązań.

Zmiany takie wymagają dokonania zmian w rocznym planie finansowym (art. 52 ust. 3).

Dysponent FA nie dokonał zmian w rocznym planie finansowym Funduszu, na skutek czego doszło do przekroczenia planowanych łącznych kosztów realizacji zadań.

Prezes KRUS wyjaśnił, że przekroczenie planowanych kosztów realizacji zadań FA wystąpiło głównie w wyniku zaliczenia do tych kosztów odpisów aktualizujących należności, które powstały w związku z niedotrzymaniem przez wykonawców warunków umów i w poprzednich okresach stanowiły przychody FA. Jak wynikało z opinii biegłego rewidenta w sprawie badania sprawozdania finansowego KRUS za rok 2016, należało utworzyć odpisy na należności krótkoterminowe z tytułu dostaw i usług, które w znacznym stopniu były zagrożone prawdopodobieństwem nieściągalności. Wobec powyższego, z uwagi na fakt, że przedmiotowe należności zostały skierowane na drogę postępowania sądowego celem ich wyegzekwowania, stały się one należnościami spornymi, na które w oparciu o zapisy art. 35b ust. 1 pkt 5 ustawy o rachunkowości KRUS utworzył odpisy aktualizujące te należności. Taka sytuacja – w zakresie odpisu aktualizującego należności na tak znaczne kwoty – pojawiła się po raz pierwszy, w związku z czym trudno było przewidzieć stopień realizacji spłaty należności spornych, a jeden z wykonawców, pomimo podjęcia przez KRUS ugodowego rozwiązania sprawy, jednoznacznie nie zgadzał się z naliczonymi karami z tytułu niewywiązywania się z umowy. Zaktualizowanie należności spornych poprzez utworzenie odpisów aktualizujących stanowiło zapis techniczny (księgowy) w sprawozdawczości i było ujmowane w poz. „P 100 Inne zmniejszenia” w sprawozdaniu z wykonania planu FA. Odpisów aktualizujących należności nie ujmowano w planie finansowym FA jako odrębnego tytułu, ponieważ odpisy takie ustala się poprzez odpowiednie oszacowanie stopnia prawdopodobieństwa ich zapłaty.

W ocenie NIK, mając na względzie powyższe przepisy, zwiększenie planowanych kosztów realizacji zadań nie mogło przekraczać kwoty nadwyżki uzyskanych przychodów nad planowanymi, a ponadto powinno skutkować odpowiednimi zmianami w zakresie planu tych kosztów.

2.2. Stan funduszu, gospodarowanie wolnymi środkami

Opis stanu
faktycznego

Stan FA na koniec 2017 r. wyniósł 3.373,2 tys. zł i był o 43.675,9 tys. zł niższy od stanu na początek roku. Spadek był konsekwencją wykonania kosztów FA

³⁹ Ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości (Dz. U. z 2018 r. poz. 395, ze zm.).

w wysokości wyższej o 43.675,9 tys. zł, niż wykonane przychody. Stan funduszu na koniec roku obejmował m.in. środki pieniężne w kwocie 90.458,4 tys. zł, należności w kwocie 7.001,8 tys. zł i zobowiązania w kwocie 67.829,0 tys. zł. Najwyższe kwoty zobowiązań dotyczyły wynagrodzeń pracowników KRUS wraz z pochodnymi – 42.195,3 tys. zł (62,2%) oraz zobowiązań z tytułu zakupu pozostałych usług⁴⁰ – 16.232,0 tys. zł (24,1%). Na koniec 2017 r. nie wystąpiły zobowiązania wymagalne.

(dowód: akta kontroli str. 1912-1931, 2736-2823)

Stan środków FA na rachunku bankowym centrali KRUS na koniec 2017 r. wynosił 37.802,3 tys. zł. Średni stan środków FA w poszczególnych miesiącach 2017 r. wynosił od 4.220,6 tys. zł w kwietniu 2017 r. do 45.840,1 tys. zł w grudniu 2017 r. W 2017 r. nie korzystano z możliwości dokonywania lokat wolnych środków FA w instrumenty finansowe wymienione w art. 48 ust. 1 ustawy o finansach publicznych.

(dowód: akta kontroli str. 2247-2338, 2736-2823)

Wniosek z przeprowadzonej przez NIK kontroli wykonania budżetu państwa w 2017 r., o kontynuowanie działań zmierzających do dokonywania lokat wolnych środków FA oraz FPIR w celu efektywnego zarządzania tymi środkami, przy zachowaniu terminowej realizacji zadań i bezpieczeństwa środków, został zrealizowany.

Zgodnie z § 12 rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 28 czerwca 2017 r. w sprawie sposobu prowadzenia gospodarki finansowej Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego⁴¹, które weszło w życie z dniem 28.06.2017 r., Prezes KRUS został upoważniony do lokowania wolnych środków FA, z wyjątkiem środków pochodzących z dotacji z budżetu państwa otrzymanych w ramach odpisu od funduszu emerytalno-rentowego. Prezes KRUS, po skierowaniu pism do Narodowego Banku Polskiego, Ministra Finansów oraz trzech wybranych banków dotyczących przedstawienia warunków umożliwiających lokowanie wolnych środków funduszu administracyjnego, mając na uwadze przepisy ustawy o finansach publicznych oraz rozporządzenia Ministra Finansów w sprawie lokowania wolnych środków niektórych jednostek sektora finansów publicznych⁴², podjął decyzję o lokowaniu wolnych środków w depozyt terminowy u Ministra Finansów. W związku z tym, w dniu 11.12.2017 r. zawarta została przez Prezesa KRUS umowa z Bankiem Gospodarstwa Krajowego (dalej: „BGK”) w zakresie świadczenia usługi prowadzenia rachunków bankowych oraz innych usług oraz umowa z Ministrem Rozwoju i Finansów w sprawie przyjmowania wolnych środków w depozyt. W dniu 23.01.2018 r. do banku BGK złożona została dyspozycja przekazania wolnych środków na kwotę 4.300,0 tys. zł w depozyt terminowy u Ministra Rozwoju i Finansów od dnia 25.01.2018 r. do dnia 26.02.2018 r. Ponadto pismem z dnia 09.05.2017 r. rozpoczęto proces wprowadzenia zmian do projektu rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi w sprawie sposobu prowadzenia gospodarki finansowej Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego w brzmieniu: „Prezes Kasy może lokować wolne środki występujące na rachunku bankowym Funduszu Administracyjnego oraz Funduszu Prewencji i Rehabilitacji w banku prowadzącym obsługę bankową Kasy”. Ponadto, jak wyjaśniła Główna Księgowa KRUS, Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi zaproponuje zmianę brzmienia art. 83 ustawy

⁴⁰ § 4300.

⁴¹ Dz. U. poz. 1286.

⁴² Rozporządzenie Ministra Finansów w dnia 11 grudnia 2014 r. w sprawie lokowania wolnych środków niektórych jednostek sektora finansów publicznych przyjmowanych przez ministra Finansów w depozyt lub zarządzanie (Dz. U. poz. 1864).

z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników poprzez określenie zasad lokowania wolnych środków Funduszu Prewencji i Rehabilitacji.

(dowód: akta kontroli str. 2247-2338)

W działalności kontrolowanej jednostki dotyczącej gospodarowania środkami Funduszu Administracyjnego nie stwierdzono nieprawidłowości.

Ocena cząstkowa

W wyniku realizacji planu finansowego FA zapewniono finansowanie kosztów obsługi ubezpieczeń rolników. Stwierdzono jednak niezgodne z art. 52 ust. 2 ustawy o finansach publicznych zwiększenie kosztów realizacji zadań FA, a ponadto nie dokonano wymaganych zmian w planie finansowym FA.

V. 4. Wyniki kontroli wykonania planu finansowego Funduszu Prewencji i Rehabilitacji

Zadania FPIR wynikają z art. 80 ust. 1 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników, zgodnie z którym FPIR jest przeznaczony na finansowanie kosztów rzeczowych wynikających z realizacji zadań KRUS, o których mowa w art. 21b, art. 63 i art. 64 tej ustawy, m.in. takich jak:

- działalność na rzecz zapobiegania wypadkom przy pracy rolniczej i rolniczym chorobom zawodowym, obejmującą w szczególności analizowanie przyczyn wypadków i chorób, prowadzenie dobrowolnych nieodpłatnych szkoleń i instruktażu dla ubezpieczonych w zakresie zasad ochrony życia i zdrowia w gospodarstwie rolnym oraz postępowania w razie wypadku przy pracy rolniczej,
- upowszechnianie wśród ubezpieczonych wiedzy o zagrożeniach wypadkami przy pracy rolniczej i rolniczymi chorobami zawodowymi, a także znajomości zasad ochrony życia i zdrowia w gospodarstwie rolnym oraz zasad postępowania w razie wypadku i podejmowanie starań o właściwą produkcję i dystrybucję bezpiecznych środków stosowanych w rolnictwie oraz sprzętu i odzieży ochronnej dla rolników.

KRUS podejmuje działania na rzecz pomocy ubezpieczonym i osobom uprawnionym do świadczeń z ubezpieczenia, wykazującym całkowitą niezdolność do pracy w gospodarstwie rolnym, ale rokującym jej odzyskanie w wyniku leczenia i rehabilitacji albo zagrożonym całkowitą niezdolnością do pracy w gospodarstwie rolnym, obejmujące w szczególności:

- kierowanie na rehabilitację leczniczą do zakładów rehabilitacyjnych;
- prowadzenie zakładów rehabilitacji leczniczej;
- wspieranie rozwoju rehabilitacji ambulatoryjnej na obszarach wiejskich;
- prowadzenie, we własnym zakresie, badań i analiz przyczyn niezdolności do pracy;
- odpłatne zlecenie badań naukowych i ekspertyz dotyczących przyczyn niezdolności do pracy w gospodarstwie rolnym oraz metod jej przeciwdziałania;
- promocję zdrowia;
- działania dotyczące profilaktyki zdrowotnej w środowisku wiejskim.

1. Przychody funduszu

Opis stanu faktycznego

W planie finansowym FPIR ujęto przychody w kwocie 36.681,0 tys. zł, tj. o 1.227,2 tys. zł (o 3,5%) wyższej niż wykonane w 2016 r. Zrealizowane przychody wyniosły 36.865,1 tys. zł i były wyższe o 0,5% od kwoty planowanej. Przychody FPIR pochodziły głównie z:

- odpisu z Funduszu Składowego – 35.124,0 tys. zł (95,3% przychodów),
- dotacji z budżetu państwa – 1.292,0 tys. zł (3,5% przychodów).

W porównaniu do 2016 r. osiągnięte przychody były wyższe o 4,0%, głównie w wyniku uzyskania wyższej o 1.000,0 tys. zł dotacji z budżetu państwa.

Na koniec 2017 r., zgodnie ze sprawozdaniem Rb-40 z wykonania planu finansowego FPIR, należności funduszu wyniosły 12,3 tys. zł i były niższe niż na koniec 2016 r. o 8,0 tys. zł.

Należności wymagalne według stanu na 31 grudnia 2017 r. nie wystąpiły. W 2017 r. nie wystąpiły przypadki przedawnienia się należności FPIR.

(dowód: akta kontroli str. 1912-1931, 2531-2553, 2608-2672)

W działalności kontrolowanej jednostki dotyczącej realizacji przychodów FPIR nie stwierdzono nieprawidłowości.

2. Gospodarowanie środkami funduszu

2.1. Wykonanie planu kosztów funduszu

Opis stanu
faktycznego

Plan finansowy FPIR obejmował koszty w kwocie 36.834,0 tys. zł, tj. o 1.467,8 tys. zł (o 4,2%) wyższej niż wykonanie w 2016 r. Koszty wyniosły 36.658,3 tys. zł i były niższe o 0,5% od kwoty planowanej. W porównaniu do 2016 r. koszty były wyższe o 3,7%, głównie w wyniku dokonania odpisów aktualizujących należności na kwotę 181,4 tys. zł. Na dotacje inwestycyjne dla CRR przeznaczono 2.083,8 tys. zł (5,7% kosztów).

(dowód: akta kontroli str. 2531-2553, 2608-2672)

Koszty własne dotyczyły głównie:

- zakupu usług zdrowotnych (§ 4280) – 31.986,9 tys. zł, tj. 87,3% kosztów, z czego 28.885,4 tys. zł przeznaczono na rehabilitację rolników, a 3.101,6 tys. zł na rehabilitację dzieci;
- nagród w konkursach (§ 4190) – 1.165,3 tys. zł, tj. 3,2% kosztów;
- zakupu usług pozostałych (§ 4300) – 815,2 tys. zł, tj. 2,2% kosztów, w tym głównie na działania prewencyjne (zakup materiałów popularyzujących zasady bezpiecznej pracy w gospodarstwie rolnym – banery, plakaty prewencyjne oraz udział w imprezach rolniczych i organizacja stoisk informacyjnych KRUS);
- zakupu materiałów i wyposażenia (§ 4210) – 364,3 tys. zł, tj. 1,0% kosztów, w tym głównie zakup artykułów promocyjnych oraz materiałów do prowadzenia działań prewencyjnych i popularyzujących bezpieczeństwo pracy w gospodarstwie rolnym;
- amortyzacji (§ 4720) – 61,2 tys. zł, tj. 0,2% kosztów.

(dowód: akta kontroli str. 629-632, 2608-2672)

Szczegółowym badaniem pod kątem udzielenia zamówień publicznych zgodnie z przepisami Prawa zamówień publicznych, w tym prawidłowości: wyboru trybu wyłonienia wykonawcy oraz wyłączenia stosowania tej ustawy (na podstawie art. 4 pkt 8 ustawy), objęto jedno postępowanie finansowane z środków FPIR⁴³ o wartości 160,0 tys. zł. Koszty poniesione na realizację tego zamówienia (w terminach i w wysokościach określonych umową) prawidłowo ujęto w księgach rachunkowych.

(dowód: akta kontroli str. 28-245, 249-458 i 483-496)

W wyniku realizacji wydatków inwestycyjnych w CRR:

- zakupiono sprzęt rehabilitacyjny do CRR w Horyńcu-Zdroju (ergometr, laser ze skanerem, butlę do przechowywania ciekłego azotu, wanny do kąpieli kwasowęglowej i wanny do suchej kąpieli CO₂), Iwoniczu-Zdroju (aparat do

⁴³ W trybie przetargu nieograniczonego na kwotę 160,0 tys. zł (wykonane projektu graficznego kalendarza dla rolników na 2018 r. wraz z wydrukowaniem i dostawą do KRUS).

krioterapii, aparat do EKG i urządzenia do masażu), Jedlcu (wanny do hydroterapii i urządzenia do ćwiczeń kręgosłupa), Kołobrzegu (wanny do kąpieli solankowej, wanny do masażu wirowego kończyn górnych, wanny do masażu wirowego stóp i podudzi, rower rehabilitacyjny, ergometr i bieżnię rehabilitacyjną), Szklarskiej Porębie (podnośnik basenowy i urządzenia do rehabilitacji kręgosłupa) i w Świnoujściu (lampy do naświetleń, aparat do wykonywania krioterapii, urządzenia do wykonywania elektroterapii i aparat do masażu podciśnieniowego);

- zakupiono system komputerowy do elektronicznego obiegu dokumentacji medycznej i obsługi pacjenta w CRR w Świnoujściu;
- wykonano obudowę studni wierconej, przyłącza wody, zbiorników wody i instalacji wewnętrznej, zmodernizowano tarasy w obiekcie głównym, zainstalowano wentylację w pomieszczeniach rehabilitacji oraz okapy nad trzonami kuchennymi i piecem konwencyjnym w CRR w Szklarskiej Porębie.

(dowód: akta kontroli str. 655-665)

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

2.2. Stan funduszu, gospodarowanie wolnymi środkami

Opis stanu
faktycznego

Stan funduszu na koniec 2017 r. wyniósł 730,2 tys. zł i był o 206,7 tys. zł wyższy od stanu na początek roku. Wzrost wynikał głównie z wykonania przychodów FPIR w kwocie o 184,1 tys. zł wyższej niż planowano. Stan funduszu na koniec roku obejmował środki pieniężne w kwocie 3.515,4 tys. zł, należności w kwocie 12,3 tys. zł i zobowiązania w kwocie 2.908,0 tys. zł. Zobowiązania dotyczyły głównie usług związanych z rehabilitacją rolników świadczonych przez CRR (2.561,6 tys. zł). Zobowiązania wymagalne na koniec 2017 r. nie wystąpiły.

(dowód: akta kontroli str. 1912-1931, 2531-2553, 2608-2672)

Stan środków FPIR na rachunku bankowym centrali KRUS na koniec 2017 r. wynosił 3.322,7 tys. zł. Średni stan środków FPIR w poszczególnych miesiącach 2017 r. wynosił od 2.204,6 tys. zł w styczniu 2017 r. do 12.587,6 tys. zł w sierpniu 2017 r. W 2017 r. nie korzystano z możliwości dokonywania lokat wolnych środków FPIR w instrumenty finansowe wymienione w art. 48 ust. 1 ustawy o finansach publicznych.

(dowód: akta kontroli str. 1783-1798)

Wniosek z przeprowadzonej przez NIK kontroli wykonania budżetu państwa w 2017 r., o kontynuowanie działań zmierzających do dokonywania lokat wolnych środków FA oraz FPIR w celu efektywnego zarządzania tymi środkami, przy zachowaniu terminowej realizacji zadań i bezpieczeństwa środków, został zrealizowany. Sposób realizacji tego wniosku opisano w punkcie dotyczącym gospodarowania wolnymi środkami FA.

(dowód: akta kontroli str. 2247-2338)

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

Ocena cząstkowa

W wyniku realizacji planu finansowego FPIR zapewniono finansowanie kosztów związanych z zadaniami FPIR.

V. 5. Sprawozdawczość i księgi rachunkowe.

1. Sprawozdania

Opis stanu
faktycznego

Sprawozdania:

- budżetowe dysponenta części 72 – KRUS: Rb-23⁴⁴, Rb-27⁴⁵, Rb-28⁴⁶ i Rb-BZ1⁴⁷ za 2017 r.,
- w zakresie operacji finansowych KRUS i funduszy zarządzanych przez Prezesa KRUS – Rb-Z⁴⁸, Rb-N⁴⁹ za IV kwartał 2017 r.,
- z wykonania planów finansowych poszczególnych funduszy celowych: FA, FER oraz FPIR – Rb-33⁵⁰, Rb-40⁵¹ za IV kwartał 2017 r., Rb-FER⁵² za grudzień 2017 r. i Rb-BZ2⁵³ za 2017 r.,

sporządzono prawidłowo pod względem formalno-rachunkowym, merytorycznym i w terminach określonych w rozporządzeniach Ministra Finansów w sprawie sprawozdawczości budżetowej, w zakresie operacji finansowych i w sprawie sprawozdawczości budżetowej w układzie zadaniowym oraz przekazano adresatom wskazanym w tych rozporządzeniach.

Dane wykazane w sprawozdaniach Rb-23, Rb-27, Rb-28 były zgodne z danymi wynikającym z ewidencji księgowej centrali KRUS.

Sprawozdania Rb-33, Rb-40, Rb-BZ2 FA, FER i FPIR oraz Rb-FER, Rb-BZ1, Rb-N i Rb-Z sporządzono na podstawie sprawozdań centrali KRUS i 16 OR (które sporządzono na podstawie 17 odrębnych ewidencji księgowych).

Dane wykazane w ww. sprawozdaniach były zgodne z danymi wynikającymi z odrębnych sprawozdań sporządzanych przez 16 OR i centralę KRUS, a dane wykazane w wewnętrznych sprawozdaniach centrali były zgodne z danymi wynikającymi z tej ewidencji.

Powyższe sprawozdania pokazują prawidłowy obraz należności i zobowiązań. Ponadto sprawozdania dysponenta części przekazują prawidłowy obraz dochodów i wydatków, a sprawozdania Funduszy (FA, FER i FPIR) pokazują prawidłowy obraz przychodów i kosztów.

(dowód: akta kontroli str. 2369-2950)

Przyjęty system kontroli zarządczej zapewniał w sposób racjonalny kontrolę prawidłowości i rzetelności sporządzonych sprawozdań. Wyżej wymienione sprawozdania zostały sporządzone terminowo i prawidłowo pod względem merytorycznym i formalno-rachunkowym.

(dowód: akta kontroli str. 2369-2950)

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

⁴⁴ Sprawozdanie o stanie środków na rachunkach bankowych państwowych jednostek budżetowych.

⁴⁵ Sprawozdanie z wykonania planu dochodów budżetowych.

⁴⁶ Sprawozdanie z wykonania planu wydatków budżetu państwa.

⁴⁷ Roczne sprawozdanie z wykonania wydatków budżetu państwa oraz budżetu środków europejskich w układzie zadaniowym.

⁴⁸ Kwartałne sprawozdanie o stanie zobowiązań według tytułów dłużnych oraz poręczeń i gwarancji.

⁴⁹ Kwartałne sprawozdanie o stanie należności oraz wybranych aktywów finansowych.

⁵⁰ Sprawozdanie z wykonania planu finansowego państwowego funduszu celowego.

⁵¹ Sprawozdanie z wykonania, określonego w ustawie budżetowej na dany rok budżetowy, planu finansowego państwowego funduszu celowego/agencji wykonawczej/instytucji gospodarki budżetowej.

⁵² Sprawozdanie z wykonania wybranych elementów planu finansowego Funduszu Emerytalno-Rentowego.

⁵³ Roczne sprawozdanie z wykonania planu finansowego państwowego funduszu celowego/agencji wykonawczej/instytucji gospodarki budżetowej/państwowej osoby prawnej w układzie zadaniowym.

2. Księgi rachunkowe

Opis stanu
faktycznego

Księgi rachunkowe w KRUS prowadzone są odrębnie dla OR i centrali KRUS, tj. 16 ksiąg rachunkowych OR i jedna w centrali KRUS. OR KRUS prowadzą księgi rachunkowe dla państwowych funduszy celowych, a centrala KRUS dla dysponenta części – 72 i państwowych funduszy celowych: FER, FA i FPIR.

(dowód: akta kontroli str. 502)

Dokumentacja opisująca przyjęte w KRUS zasady rachunkowości (polityka rachunkowości) stanowiła jednolity dokument dotyczący wszystkich ksiąg rachunkowych prowadzonych w KRUS. Polityka rachunkowości spełniała warunki określone w art. 10 ust. 1 ustawy o rachunkowości oraz rozporządzenia Ministra Finansów z dnia 5 lipca 2010 r. w sprawie szczególnych zasad rachunkowości oraz planów kont dla budżetu państwa, budżetów jednostek samorządu terytorialnego, jednostek budżetowych, samorządowych zakładów budżetowych, państwowych funduszy celowych oraz państwowych jednostek budżetowych mających siedzibę poza granicami Rzeczypospolitej Polskiej⁵⁴, m.in. zawierała:

- określenie roku obrotowego i wchodzących w jego skład okresów sprawozdawczych,
- metody wyceny aktywów i pasywów,
- zkładowy plan kont obejmujący wykaz kont księgi głównej oraz przyjęte zasady klasyfikacji zdarzeń,
- zasady prowadzenia ksiąg pomocniczych oraz ich powiązania z księgą główną,
- wykaz ksiąg rachunkowych z określeniem ich struktury, wzajemnych powiązań oraz funkcji,
- opis systemu informatycznego do przetwarzania danych w KRUS,
- wersję oprogramowania oraz datę rozpoczęcia jego eksploatacji,
- zasady ochrony danych, programów i sprzętu informatycznego.

Polityka rachunkowości stanowiła załącznik do zarządzenia nr 38 Prezesa Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego z dnia 5 lipca 2017 r. w sprawie zasad rachunkowości⁵⁵.

(dowód: akta kontroli str. 498-579, 585-586, 598-599)

W KRUS księgi rachunkowe prowadzono z wykorzystaniem komputerowego programu o nazwie Centralny System Finansowo-Księgowy (CSF-K), opracowany przez Zakład Elektronicznej Techniki Obliczeniowej ZETO Lublin Spółka z o.o. – aktualnie użytkowana wersja 1.6.0.0. Program komputerowy w obowiązującej wersji został dopuszczony do użytkowania przez Prezesa KRUS.

(dowód: akta kontroli str. 502, 600-612)

Badanie wiarygodności ksiąg rachunkowych przeprowadzono na próbie 67 zapisów księgowych o łącznej wartości 56.971,4 tys. zł, wylosowanych metodą monetarną⁵⁶, która została uzupełniona trzema zapisami o łącznej wartości 519,7 tys. zł, wyselekcjonowanymi na podstawie przeprowadzonego przeglądu analitycznego ksiąg rachunkowych. Stwierdzono, że dowody księgowe sporządzono prawidłowo pod względem formalno-rachunkowym i merytorycznym, a operacje gospodarcze udokumentowane tymi dowodami właściwie ujęto w księgach rachunkowych.

W trakcie kontroli nie zidentyfikowano nieprawidłowości, które wskazywałyby, że księgi rachunkowe, stanowiące podstawę sporządzenia sprawozdań dysponenta

⁵⁴ Dz.U. z 2017 r. poz. 760.

⁵⁵ Dz. Urz. KRUS z 2017 r. poz. 42. Wcześniej obowiązywała Polityka rachunkowości wprowadzona zarządzeniem Nr 45 Prezesa Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego w sprawie zasad rachunkowości (Dz. Urz. KRUS z 2016 r. poz. 47).

⁵⁶ Prawdopodobieństwo wylosowania dowodu księgowego jest proporcjonalne do wartości operacji udokumentowanej tym dowodem.

części 72 – KRUS oraz Funduszy: FER, FA i FPIR, obejmujące zapisy dotyczące dochodów i wydatków, przychodów i kosztów oraz związanych z nimi należności i zobowiązań, prowadzone były nieprawidłowo.

Badanie ksiąg rachunkowych w centrali KRUS wykazało m.in., że:

- salda kont księgi głównej centrali KRUS na dzień 31 grudnia 2016 r. (dotyczące stanu aktywów i pasywów) zostały prawidłowo wprowadzone do ksiąg rachunkowych w 2017 r. jako bilans otwarcia na dzień 1 stycznia 2017 r.
- obroty dziennika centrali KRUS za 2017 r. były zgodne z zestawieniem obrotów i sald kont księgi głównej na dzień 31 grudnia 2017 r.
- system organizacji rachunkowości i zapisy księgowe umożliwiły jednoznacznie powiązanie zapisów w dzienniku ze sprawdzonymi i zatwierdzonymi dowodami księgowymi;
- zdarzenia (w tym operacje gospodarcze) były prawidłowo udokumentowane;
- dowody księgowe stanowiące podstawę zapisów księgowych odpowiadały wymogom określonym w art. 21 ust. 1 ustawy o rachunkowości, w tym zawierały stwierdzenie sprawdzenia i zakwalifikowania dowodu do ujęcia w księgach rachunkowych przez wskazanie miesiąca, sposobu ujęcia dowodu w księgach rachunkowych (dekretacja) oraz podpis osoby odpowiedzialnej za te wskazania;
- zgodnie z art. 23 ustawy o rachunkowości zapisów w księgach rachunkowych dokonywano w sposób trwały;
- zapisy księgowe zawierały wszystkie elementy wymagane art. 23 ust. 2 ustawy o rachunkowości;
- zgodnie z zasadą memoriału zdarzenia gospodarcze ujęto we właściwych okresach sprawozdawczych 2017 r.

(dowód: akta kontroli str. 588-597, 600-623)

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

Ocena częściowa

Najwyższa Izba Kontroli opiniuje pozytywnie sporządzone przez kontrolowaną jednostkę sprawozdania budżetowe i w zakresie operacji finansowych. Kontrola ksiąg rachunkowych, stanowiących podstawę sporządzania sprawozdań, nie zidentyfikowała nieprawidłowości, a księgi te, obejmujące zapisy dotyczące dochodów i wydatków oraz przychodów i kosztów oraz związanych z nimi należności i zobowiązań, prowadzone były prawidłowo.

VI. Wnioski

Wnioski pokontrolne

Przedstawiając powyższe oceny wynikające z ustaleń kontroli, Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 5 ustawy o NIK, wnosi o podjęcie działań organizacyjnych w celu wyeliminowania przypadków zwiększania kosztów realizacji zadań FA bez spełnienia przesłanek określonych w art. 52 ustawy o finansach publicznych.

VII. Pozostałe informacje i pouczenia

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do Prezesa Najwyższej Izby Kontroli.

Obowiązek
poinformowania
NIK o sposobie wykonania
wniosków

Zgodnie z art. 62 ustawy o NIK proszę o poinformowanie Najwyższej Izby Kontroli, w terminie 14 dni od otrzymania wystąpienia pokontrolnego, o sposobie wykonania wniosków pokontrolnych oraz o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia tych działań.

W przypadku wniesienia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Warszawa, dnia 23 kwietnia 2018 r.

Tekst ujednolicony wystąpienia pokontrolnego uwzględniający zmiany wprowadzone uchwałą Kolegium Najwyższej Izby Kontroli z dnia 30 maja 2018 r.

DYREKTOR DELEGATURY
NAJWYŻSZEJ IZBY KONTROLI
w Gdańsku
Ewa Jasiurska-Kluczek
Ewa Jasiurska-Kluczek